

Obrazovanje odraslih za demokratsko građanstvo

doc. dr. sc. Višnja Rajić

Obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj manje se ili više uspješno nosi s brojnim poteškoćama. Kao dio puno većeg sustava pod utjecajima globalizacijskih procesa te kao sustav koji je započeo, ali nikad nije potpuno prošao transformacijske i tranzicijske procese, obrazovanje odraslih našlo se pred ozbiljnim izazovima.

Suprotstavljeno djelovanje obrazovnih ciljeva u obrazovanju odraslih danas postaje još izraženije. Vremenska ograničenost provedbe programa obrazovanja odraslih dodatno je naglašena brzim tehnološkim promjenama i promjenama na tržištu rada, a zapošljivost se sve češće navodi kao osnovni i jedini cilj obrazovanja odraslih. Ipak, obrazovanje odraslih obrazovanje je građana koji u taj proces uključuju svoja građanska prava, vrijednosti, iskustva i kompetencije.

Obrazovanje za demokratsko građanstvo od jednake je važnosti za područje obrazovanja djece, mladih i odraslih. Ovo je moguće prepoznati i u ključnim dokumentima koji reguliraju obrazovanje odraslih u Republici Hrvatskoj. Tako prvim člankom Zakona o obrazovanju odraslih, obrazovanje odraslih u Hrvatskoj definirano je kao cjelina procesa učenja odraslih namijenjenih ostvarivanju prava na slobodan razvoj osobnosti, osposobljavanja za zapošljivost (stjecanje kvalifikacija za prvo zanimanje, prekvalifikacije, stjecanje i produblivanje stručnog znanja, vještina i sposobnosti) i osposobljavanje za aktivno građanstvo. Isto tako, Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije (2014) godine prepoznaje obrazovanje odraslih kao sastavni dio cjelovitog sustava odgoja i obrazovanja temeljenog na konceptu cjeloživotnog učenja. Pri tome ističe dva glavna cilja obrazovanja odraslih:

1. stjecanje transverzalnih kompetencija pojedinca – inicijativnost i poduzetnost, učiti kako učiti, kulturno izražavanje, društvena uključenost (volonterski, ekološki, politički i slični aktivizmi, usvajanje te primjena demokratskih vrijednosti i stavova), roditeljske vještine, kreativno i umjetničko vrednovanje i izražavanje, razvijanje osnovne ekonomske, financijske i medijske pismenosti kao i
2. usvajanje znanja i vještina koje ciljano omogućuju zapošljivost, veću prilagodljivosti, tj. pokretljivost na tržištu rada.

Moguće je zaključiti da se od odrasle osobe očekuje potpuno i cjelovito ispunjavanje različitih uloga od kojih je građanska danas osobito aktualna (Žiljak, 2002). Odrasla osoba kao aktivni građanin, koji sudjeluje u javnom životu, dovoljno politički pismen da razumije procese demokratskih društava,

poznaje svoja prava te istovremeno izvršava svoje obveze, cilj je obrazovanja odraslih za demokratsko građanstvo. U svojoj je osnovi obrazovanje odraslih temelj demokratskog građanstva.

Programi obrazovanja odraslih iz područja građanskog odgoja i demokratskog građanstva trebaju istodobno odgovoriti na pitanja statusa, identiteta, građanskih vrlina i djelovanja. Ovi ciljevi mogu se postići raznolikim pedagoškim i andragoškim strategijama koje prilagođavaju doprinose obrazovanja odraslih potrebama dvadeset prvog stoljeća. Poseban izazov obrazovanja odraslih je pomoći izgraditi demokratske zajednice u kojima su građani motivirani, osposobljeni i spremni za sudjelovanje u donošenju odluka koje se odnose na dobrobit svih.

Kada pričamo o obrazovanju odraslih iz područja demokratskog građanstva, kao cilj se navodi osnaživanje pojedinca za njegovo djelovanje u demokratskom društvu. Ipak, obrazovanje odraslih za demokratsko građanstvo nije samo cilj, nego i sredstvo koje pomaže odraslim osobama da steknu stupanj samopouzdanja potreban za aktivno sudjelovanje pojedinaca u društvenim procesima. Učinkovito obrazovanje za demokratsko građanstvo doprinosi razvijanju vrijednosno orijentiranog znanja i vještina u čijim su temeljima akcija i kompetencija. Aktivna dimenzija, individualna inicijativa i znanje ili spremnost na suradnju s relevantnim institucijama rezultat su razvijenih kompetencija i usvojenih znanja, vještina i stavova.

Poznato je da politički sustav i dominantne političke vrijednosti djeluju na obrazovanje i odgoj. Pritom izgleda da je politički kontekst jači čimbenik od edukacije. Interakcija između društva i obrazovanja najjasnije se očituje u djelovanju društva na obrazovanje (programe, strukturu, financiranje), što pogotovo dolazi do izražaja u reformama obrazovanja koje se poduzimaju nakon značajnih političkih promjena (Pastuović, 2012).

Svakodnevna politička i obrazovna praksa u Republici Hrvatskoj izvrstan su primjer na kojem je moguće oživotvoriti ta teorijska razmatranja. Ranije opisani procesi tranzicije i transformacije odnosno demokratizacije društva, te pokušaji političkog razvoja, rezultirali su nedostatkom konsenzusa o dominantnim društvenim vrijednostima.

Stoga je harmonizacija prihvaćenih društvenih vrijednosti i ciljeva obrazovanja odraslih nužan preduvjet za uspješno obrazovanje odraslih. Obrazovanje za demokratsko građanstvo trebalo bi omogućiti odraslim osobama politička socijalizacija i kompetencija potrebna za aktivno sudjelovanje u društvenim procesima. Težnja je suvremenih europskih društava zadržati ili unaprijediti demokratsko uređenje koje imaju odnosno kojem teže. Jedna od ključnih poveznica između demokratske kulture i demokratskih politika proces je demokratskog obrazovanja. Demokratsko obrazovanje temelji se na metodama, sadržajima i ishodima. Ono teži informiranim, kulturno osviještenim građanima, koji kritički promišljaju o društvu.

Kako bi se osigurao razvoj demokratskoga građanina (sa svim pravima i obvezama), obrazovani sustavi i procesi poprimaju, manje ili više uspješno, oblik obrazovanja za demokratsko građanstvo, pa tako i obrazovanje odraslih.